

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И УМЕТНОСТ.

УРЕЂУЈЕ ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 15.

У НОВОМ САДУ 11. АПРИЛА 1885.

ГОД. I.

АТАНАСИЈА ПЕТРОВ СИН ГЕРЕСКИ
велики добротвор српског народа.

АТАНАСИЈА ПЕТРОВ-СИН ГЕРЕСКИ

РОЂЕН 1810. У ЧЕРЕВИЉУ — УМРЬО 30. МАРТА 1885 У НОВОМ САДУ.

За живота носио је у *срцу* народ свој
По самрти у *срцих* живи народа свог.

Ј. К.

одите да се поклонимо благој сенци старца-добротвора милом народу свом. Гледните ено светло лице старцу — а дела његова, *добра дела* откриће вам и срце и душу побожног и родољубног старине *Гереског*. Умрљо је *Атанасије**) — родио се смрћу *бесамртшик*. Умрљо је остарели *Герески*, утруђени старац, мање пет, осамдесетлетник; родио се смрћу *добротвор* и *избраник* народа свог, да живи живот вечни у драгом народу свом српском — који је љубио и срцем и душом целог века свог. Људски је век кратак, да се човек наужива среће и земаљског блага, красоте и дивоте у свету; али и најкраћи век довољан је, да човек почини добра дела и добротинства.

Сила и слава људска пролази као и најлепши дан у години; сласти и уживања за живота истају као восак на пламу и жару — али добра дела и добротинства деснице дарешљиве дуго трају: добра дела, народу свом учињена и намењена, остају вековечна, док је народа па и након народа, док год књига вековечи и велича добре људе ради добрих дела саљудма, народу им и свету. И шта је лепше и величанственије од добрих дела људских — веће задужбине нема у људи смртних по самрти им!

Умрети се мора — и благо оном, ко за живота свог чини добра дела и праведна.

Кад човека самрт нађе, ништа собом не понесе:
до скрштене беле руке и *праведна дела своја*.

Праведна дела своја понео је старац Герески са собом, да му оног света путем стеру миомир светиње и наплате за труде и муке раденог му живота праведног, и отворе двери рајске — њему побожнику, божјем праведнику; *добра дела своја*, лѣпе и свѣтле задужбине своје остави добричина Герески у аманет народу свом с нараштаја на нараштај, до века.

А побожан био је старац Герески, као оно, безазлена срца, тврде вере, — стари наши угодници божји.

Лѣпа вера хришћанска, лѣпо наше православље испунило је душу од малена до старости му; вера у бога и чврсто уздање у милост и правду божју крепило га, храбрило га целог века: за неискусног детинства, за мучне младости, за тешког рада средовечности, за благе му и утешне старости — до суђеног данка, часа умрлог.

С том вером, у том уздању, с мирном душом, с осмејком на устима, не плашећи се старац страшног часа самртног, тих и спокојан оде богу на истину он.

Није умрљо, рекао биси, него легао па заспао!

Така је смрт праведника, така је смрт добротвора људи и народа свог.

*) Име *Аθανασία*: Атанасија, реч грчка значи: *бесамртност*. — Ур.

Љубав и милошта сиротињи паћеници препунила била срце у добричине Гереског: дарежљивом десницом ублажио је старац многим и многим јаде тешке и невоље љуте; убрисао сузе сиромашу многој те многој.

Црква му била предверје рајско -- светиње божје, извор утехе и насладе:

Кад у цркву иде — ромори му брада као роморика;

кад из цркве иде — мирише му душа као струк босиљка. . .

Доброчинство му било радост срцу, мелем души у самоћи самохраном.

* * *

Мален и нејак, сиротан без оца и мајке, упусти се Герески у бели свет без ичије потпоре и помоћи, да срећу тражи трудом и радом, разборитошћу и вредноћом.

Тешке путе путовао, мучне броне бродио, док је нашао груду земље благословене, и на њој станка и попршта труду свом и вредноћи.

Бог и вера — говораше Герески — и уздање у се пратило га свуд по свету, куд је ходио и бродио.

И бог и моћ узданика поможе му.

Тражио је срећу и нашао је — поштеним радом и праведним напретком богоданим и благословеним.

Из низина, из сиротиње подигао се Герески до угледа и припознања, где је год трајао днeвe своје мучне и радне, ал сретне и напредне; подигао се до узор човека међ људма, избраника и великог добротвора сред драгог народа свог, у ком пониче.

Бог му дао среће у животу са сапутницом дуга века свог; бог га био обдарио подмлатком лепим, са три красна мушка чеда, радости и наде, којој се радоваху и срадоваху за лепе среће брачне, за младости своје Герески и мила му супруга Јелена.

Ал су пути божји неиспитани и воља божја окрене на радост човеку и онда, кад кога жалост нађе голема, за први мах ненакнађива.

Три стручка цвета, *три ситића* узе бог Гереском — да их замени старцу у старости позној *посицима* из драгог му народа, све по избор бољима од бољих, с нараштаја за нараштајем наизменце, да се множе и занављају редом, као оно цвет до цвета и пролист у вотњаку-расаднику с пролећа —

док је год народа српског и у народу лепа смера и намене светлих задужбина добротвора му Гереског.

Оставив своје родно место Черевих — вели добротвор Герески у својој последњој вољи — много сам по свету ходио и доста се напатио, док се нисам у сродној великој Русији а наине у граду Одеси настањено, где сам леп иметак стекао и са својом блаженопочившом супругом Јеленом Спиридоновом рођ. Михаљици задовољно живио.

Но, живећи у сродној нам Русији, свагда сам се сећао мога драгог рода српског, из кога сам поникао; а сећао сам се и мога родног места Черевиха, куда сам више година из далеке Русије долазио и где је на послетку моја верна супруга своје кости оставила.* Неимајући

*) Умрла је године 1880 и сахрањена је у порти српске цркве у Черевиху, у којој до ње сад вечни санак борави и сапутник јој за живота, добротвор Герески.

порода и сећајући се свога народа и родног места: хоћу како своме народу тако и моме месту благодетним чином спомен да оставим, народу у већој, а моме родном месту у мањој мери.

Као оно славни, бесамртни *Сава Текелија* — посини и старац *Герески* још за живота свог неколико Српчића дарезљивим даром и наменом, угледном задужбином својом — српској великој гимназији новосадској.

„*Герески Атанасеум*“ зове се задужбина та, коју подиже себи за живота велики добротвор Герески, дне 24. септембра 1878. године: предаде патронату овогимназијском двадесет и једну хиљаду рубаља из свог иметка — приходом отуд да се потпомаже, за први мах четир а после осам Срба питомаца, ученика српске велике гимназије, док се на тој уче, добро владају и у науци напредују.

И као оно славни, бесамртни *Сава Текелија* у свом, још за живота „*Текелијануму*“ — гледао је и *Герески* својим очима те посинке своје и пазио их кâ и чеда своја, и радости се науживао у лепом напретку њиховом, за пуне три године, до самрти своје.

Има-л веће сласти за човека самртника у старости, нег дочекати рукосада свога да процвета — добротинства свога да понесе рода и замета од напретка! . . .

Кућу своју, под бројем 1884 у Новом Саду, у вредности до осам хиљада форинти, остави добричина и сагради себи задужбину: „да се из прихода од исте има давати припомоћ сиротињи, која је, не због своје кривице него због разних неприлика пострадала и оскудицу трпи.“

Српској православној црквено-школкој општини у Черевиху остави две хиљаде форинти, на фонд за српску православну вероисповедну основну школу женску, а за живота још купи старац добротвор тамо лепу кућу и у тој се отвори одмах школа та — и већ увелико напредује.

Али, што је алем, бесцен-камен у низу бисера а крст часни у сред бројаница: то су још потоње задужбине две старине Гереског — венац му слави векотрајној, свеколиком добротинству његову:

задужбина за основ опстанку „*Српске више девојачке школе*“ новосадске и задужбина „*Магици Српској.*“

Пошто сам тако по могућству и снази својој — завршује до бротвор Герески своју вољу последњу — потпомогао и родбину своју и сиротињу, а уједно допринео на ширење просвете и потпомагање мушке младежи српске: рад сам тако исто по могућству да потпомогнем и просвету женске младежи српске а и књижевност српску, те зато наређујем: да се сав остали било покретни, било непокретни иметак мој,*) који по подмирењу напред наведених расположења преостане, подели на две једнаке части и од тога једна половина да иде на фонд српске православне више девојачке школе у Новом Саду, а друга половина на фонд за награђивање српских књижевних дела или на потпомагање заслужних и сиротних књижевника српских. . . .“

*) Износи до 20.000 рубаља вредности. — Ур.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Па гледните, гледните светло лице, ведро чело у добротвора старца, и на устима му благ осмејак радости и среће — *добра дела његова*, задужбине сјајне открише вам ето и срце и душу великога, свом народу добротвора Гереског. Слава му!

* * *

Частан и сјајан погреб беше од старина у свакојег народа највећа пажња и признање — и јесте први и праведни суд живих мртвима.

И покојна душа човеку, који за живота праведни и добри дели заслужи на том суду припознања и хвале, срдачне захвале и славе!

Погреб часног старине Гереског није био тек погреб, већ онако светињски: права литија народна — од дома старчева до саборне цркве на опело, и с опела дунавском улицом кроз истом пролистано шеталиште па на пароброд на Дунаво и отуд том реком плахом до вечне куће добротвора старца, оног света, до гробнице му украј цркве светосавске у Черевиху!

Ноћас, тај дан, блага дажда оросила лисје и травицу и цветиће туд, јутрос огрануло сунце јарко и пролеће осјајало — те си помислио, гледајући сјајан погреб добротвора Гереског — да сузе за њим рони и лисје по дрвећу и травица с цвећем...

До тридесет звона са цркава новосадских без разлике пратило је тужним звонопојем дивну песму ускршњу: „Христос воскрес“ за сјајном пратњом погребна тог;

дуг предуг низ ученика и ученица школа основних ученица српске више школе девојачке и васколики омладина српске гимназије велике и силан свет — славопојем ускршњим пратио је и допратио добротвора свог до Дунава, до преноса земљаних му остатака кући вечној — те ће добро тубити и другима казивати: каква је част и почаст дата по самрти добротвора старцу Гереском.

* * *

Недеље страсне, помена страдања богочовека — није можда добри старац ни помишљао, да је то и недеља његова пострадања и самрти.

На бденију, у помен последњег дана на земљи великог спаса и највећег добротвора свету, у очи петка великог и на вечерњу сутра дан био старац здрав и побожан у саборној цркви на молитви. Суботе велике у јутру уранио богомолац он и дошао у цркву на тугопој, *плач мајке боже* и помен погребна Христова.

Назебао старац, у болест тешку пао напречац!...

Бојан дочекао побожни старина Герески благ дан Ускре — по Ускреу трећи дан издахнуо:

умрло је... ускрсао је... да живи живот вечни у народу свом, задужбинама добротвора свог...

За живота у срцу носио је народ свој, по смрти — у срцима носиће га народ сав...

Слава му!

* * *

У Новом Саду, погребна дне добротвора Гереског, 1885.

АЛЕКСАНДАР САНДИЋ.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ОПРОШТАЈ

С ВЕЛИКИМ НАРОДНИМ ДОБРОТВОРОМ

АТАНАСИЈОМ ГЕРЕСКИМ.

На Томину недељу рано у јутру растужио је овдашњи српски свет изненадни глас, да је општештовани и општељубљени добротвор народни *Атанасија Петров син Герески* у очи тог дана пред 10 сата у вече после кратког боловања преминуо. Ко је честитога Гереског још пре десетак дана видео чила и здрава и крепка, није чисто могао веровати, да је смрт тако брзо кадра била сломити и срушити ведрога донде и здравога старину. Окорна је боља на велику суботу у вече свалила доброг старца у постељу, са које су га на недељу дана после тога скинули ладна, укочена, мртва. На глас о смрти великог покојника сазвао је председник црквене општине одбор општински, да се посаветује, којим ће начином достојну пошту одати многозаслужном добротвору народном; у истој је цели тај дан сазвао и управитељ овдашње српске гимназије професорску колегију на конференцију; и председништво „Матице Српске“ позвало је књижевни одбор ради тога а и управа овдашње више девојачке школе, којој је покојник у последњој својој вољи завештао знатну своту, постарала се, да са своје стране видљиво искаже благодарност своју на лепе дару. С обзиром на изричне жеље покојникове углављен је био распоред, по коме ће се земни остаци народног добротвора испратити до вечне куће. У уторак у јутру око 10 сата кренуо се свечан спровод од дома покојниковог кроз Златну Греду у саборну цркву. За богатим сандуком ношени су на особеном катафалку лепа венци, свега 7, све један лепши од другог. На тракама првог венца стајало је: „Матица Српска народном добротвору Атанасији Гереском“; на другом венцу: „Српска православна новосадска општина своме и народном добротвору Атанасији Гереском“; на трећем: „Српска црквено-школска општина черевићка свом и народном добротвору Атанасији Гереском“; на четвртном: „Српска новосадска гимназија своме добротвору Атанасији Гереском“; на петом: „Српска новосадска виша девојачка школа свом великом добротвору Атанасији Гереском“; на шестом: „Текелијанум Атанасији Гереском“; на седмом: „Породица Љубе Стефановића своме пријатељу Гереском“. За тим су катафалком ишла четир питомца покојникова, ученици овдашње српске гимназије, у тузи за својим штедрим поочимом. Уз сандук су с обе стране са свећама у руци ишли заступници „Матице Српске“, професорске колегије на српској гимнази-

ји, заступници српске више девојачке школе овдашње, изасланици овдашњег трговачког сталеза и два ученика гимназијска. У саборној је цркви уз асистенцију целокупног овдашњег свештенства и протосинђела Дамаскина Бранковића и протођакона Лемајића чинодејствовао на опелу високопреосвештени епископ Василијан. Кад је опојано било тело покојниково, изговорио је у цркви у име српске велике гимназије новосадске професор Јован Грчић ово слово:

Узвишеном уверењу човеком и свести, да у доброј намери и за добре, племените цели може радом својим што допринети, а и хоће да радом својим допринесе, чврст је и непопуштив темељ. На томе се непопуштивом темељу уз узвишено то уверење диже љубав према општим стварима, оданост ка човечанству, схваћање општих интереса као својих рођених, а као круна свему томе готовост на жртве општега добра ради. У уверењу се томе појединац осећа као жив и животворан уд целине, тежи да по снази својој помогне општем добру, не тражи користи своје на уштрб целине, него хоће корист своју само тако, ако се слаже са општим, са јавним благостањем. Сву је своју вољу, сав свој труд, сваку своју мисао кадар заложити за јавно добро; у грудих му бујети племенита тежња, да се одликује, а та је тежња најпоузданија полука свима великим и сјајним делима. Па благо си ономе, у кога се та тежња не захука у недомашиве даљине и висине, него се скромно заустави на догледном обзору, на ужој сфери делања, где успех није додуше тако епохалан, али зато изванредан, сигуран, благотворан и трајан. Благо ономе, ко снагу своју тако премери, да је заложити толико и онде, колико и где знаде, да ће њоме морати и урадити оно, што је замислио. Срећан је и блажен, јер се може подичити са успехом, миран је и задовољан, јер му је уштеђена обмана; не тишти га бол, да је промашио, да је узалуд снагу своју утрошио. За горостасне се потхвате тражи и горостасна снага, а откако је света, није баш много таквих одабраника било. Ретки су, врло ретки горостаси. У малом пак кругу може и слабији урадити по нешто. Из тога по нешто створи се лагано много, каткад врло много. Најближе своје, род свој, из кога је поникао, може човек усрећити лако, а зато ипак снаж-

но. Није ту нужна дивска снага, треба ту само чисте родољубиве душе, те божанствене искре, која се у човеку разгори у пламен те благотворно загрије околину. Чиста родољубива душа сматра за дужност своју, осврнути се на најнужније потребе околине своје и помоћи, колико може. Па ко се тој дужности одазове, тај је урадио право велико дело, тај је себе подичио, тај је обесмртио име своје, тај је на веке векова задужио род свој.

Да и нисмо познавали честитог овог покојника, дичног старину Атанасију Петрова сина Гереског, да се и нисмо имали прилике сунчати на одсјају светле његове племените душе, то нам већ бесмртна његова дела казују, да се божанствена искра родољубља у њ распламтила тако силно, да је озарила сво Српство, сав народ. Старина Герески је светао, сјајан пример, узор-слика људске честитости, човекољубља и родољубља. Та чујте га само, шта је у његовим очима живот на овом свету, чујте, шта је смер био његовим тежњама, шта циљ големој трудби његовој; чујте, где је он стигао до мете жићу своје, одакле је са миром и задовољством у души погледао на земаљски пут свој, те светељски-блажено смео ускликнути: Није отпуштајеш — „Ја сам“, рече, „трудно се, радно, живио само за то, да добра чиним, а бог је благословио трудбу моју“. Јесте, неумрлог је старину бог благословио: та учинио је старина тај добра толико, колико му народ његов неће моћи нигда доста наблагодарити. Па и ко би могао достојно признати неуморну вољу радничку, ко би могао речима обележити грдну истрајност пуних педесет година, ко би био кадар онако поштовати племенитост те душе, онако јој се подивити, како је одиста силна и велика! Па штити се, трудбовати, купити зрно по зрно, слагати камен на камен, па саздати овако великолепну зграду заслуга за просвету свог рода, као што је то учинио наш драги покојник, то је мука мученичка, човекољубље, пожртвовање, које се исплаћује само највишом ценом света овога, љубављу народном, безграничним поштовањем дичног имена, неувелим споменвенцем части и славе. А дичну милу главу старине Гереског красио је венац признања и хвале још за живота, док је још у грудима му куцало оно племенито срце, коме је и последњи откуцај био одјек врелом родољубивом осећају. Велики старина Герески дочекао је овог света ретку срећу, срећу, коју не може заменити никакав сјај ни блесак светски, доживио

је оно, што је „од младости своје желио и бога молио“, имао је здравља и живота, могао је учинити добра свом милом народу и „учинио је, вели, за онај мах, колико је могао“. Да превелике ли среће, да блаженства ли и спокојства небеснога, моћи себи *то* рећи, да слатка ли уживања, из руке у руку дати огроман део горко стеченог блага свог на олтар просвете, да дивна ли прегоревања! Па живити даље тако блажен живот, рођеним очима гледати лепу сврху светој својој намени, и крај све старачке смерности и скромности не моћи избећи живе изразе признања народњег и веће благодарности; мал те не сваки дан видети четири ведрa млађана задовољна лица, па моћи се у себи подичити и рећи: Та је лица разведрила *моја* љубав, *ја* сам сасушио извор горким сузама сиротињским, *ја* сам их очински пригрлио и повео стазом науке и познања, па шат из њих буду честити синови свог народа, *ја* сам их народу даровао и очувао — све то осећати и знати, натчовечна је сласт, а какав ли је тек то осећај, задовољно ићи у сусрет неумитној смрти с тим уверењем, да ће вас народ поново, ухиљадостручено кликнути: „Слава великом Гереској није доста и предоста било добротинства и задужбине, што за живота учини, него се и опет сетио рода свога и великих му потреба и даровао му још једаред толико исто? Брижном се оку честитог старине није измакло, да народу треба ваљаног женског нараштаја, српских матера, неговалица и васпиталица деце српске — па шта је радио? И на томе је пољу просвети народној пут углачао богатим даром својим. Знао је мудри старац, да је књига народу нужна као кора леба, знао је вредни паћеник-раденик, да после умора и рада треба и одмора и отпочинка; знао је, да онај, који народу свом посвети сву своју снагу, забацивши сопствене своје интересе, има права на уточиште, где ће наслонити уморну своју главу; знао је, да се човеку и најтежи и најмучнији рад мили, кад од њега види вајде; знао је, да се раду човек може одати с вољом и ревношћу само тако, ако не мора стрепити од беде и невоље, која би га у старости и немоћи снашла — све је то знао честити наш Герески, па је леп дарак наменио и књизи српској и књижевницима-трудбеницима. Па није то још све! Починио је старина наш и за живота, а и на самрти још много, много — све саму благодат, све само добротинство; броја се добру

његовом не зна, та рекосмо: „живио је само зато, да добра чини“.

Да пропратимо сад дичнога народног добротвора кроз вредни му и мудри живот од колевке до костурнице, да га видимо у срећи и невољи, на дому и на раду, па ћемо добити верну и јасну слику човека, какав треба да је, човека разборита, поштена, радена, штедљива и чуварна, штедра и дарежљива; јасно ће нам бити, откуд се толико обиље племенитости, откуд толико благе, добре душе, откуд толико животне мудрости стекло у једном једином бићу.

Атанасија Петров син Герески родио се год. 1810 у Черевиху у Срему. Родитељи су му били Петар и Марта Грчки, обоје родом из Черевиха. Од године дана изгубио је Атанасије оца те је остао цигло на нези и бризи материној, он и старији му брат Лаза и сестра Ана, која се после удала за потоњег народног добротвора, Черевиханина Петра Костића. Кад је свршио основне школе и кад му је настала дванаеста година, одведе га брат у Дунафелдвар и даде га у трговину у мануфактурну радњу Пачићеву. Ту је мучно протаворио три године. Морао се ту јако напатити, јер је приповедао, како је у очајању једаред већ хтео скочити у Дунав, али га је одвратила успомена на речи материне, које му је рекла на поласку: „Треба се само богу молити и у њега се уздати.“ Поуздање то у бога и поштовање православне вере и црквених обреда било је кроз сав живот Гересков карактеристична црта његовог бића. Кад је у Дунафелдвару одужио три године, позове га брат у Беч, где је брат тај точио вино и имао после и гостионицу, и даде га у спедерајску трговину браће Шранцхофера. Ту је Герески провео две године као практикант и једну као помоћник. Затим је био копииста у немачком језику код бечког банкара Томајера шест месеци; за то га је време брат издржавао раном и оделом. Али му брат са доброте своје пострада, преваре га непоштени људи, те тако се Атанасије не имаде где издржати него оде кући у Черевих, камо га је мати и онако већ звала, да га ожени. Но њега је срце вукло у свет, да види стране земље и да се изучи, те га тако сирота мати, не имајући куд, пусти. Са 25 је форинти шајна пошао тада млади Атанасије у свет. Дошавши у Беч ступио је као помоћник у спедерајску трговину Јосифа Шранцхофера, једнога брата од оне споменуте већ двојице и провео је ту пуних пет година. Заслужи ту себи и неку мангуру па оде онда у

Трст. Ту је провео шест месеци без посла; није га могао наћи, јер није знао талијански. Пође дакле даље у свет. Пише брату у Беч и заиште пасош за границу а брат му га пошље с овим речима: Иди у свет, свет је широк, наћи себи леба, како те бог учи! По наговору капетана једног поморског, који му рече, да не иде никуд него у Русију, јер ће тамо постати човек и наћи све што треба, крене се Герески октобра 1830. морем у Одесу преко Цариграда и стигне онамо пред божић исте године. Ту се неко време напатио без посла, док се није познао са Новосађанином неким Саздановићем и овај га препо учи у мануфактурну трговину Севастајана Страца, у којој је Герески служио шест година, усавршивши се тако, да је сам водио целу трговину и кореспонденцију, и путовао у послу трговачком у Швајцарску, у Лијон и друге трговачке земље и места. Принципал га је тако замиловао, да му је хтео дати своју синовицу и отворити му трговину. Герески већ да пристане на то али у тај пар мораде послом отићи у Беч и ту га брат одврати од намере, говорећи: Ако ћеш узети Немицу, онда ти нисам брат. Тако Герески мораде изаћи из те радње. Тада се ожени и узме Гркињу Јелену Михалицину, кћер лекара Михалиције, а одмах се затим уортачи с Видом Милутиновићем из Боке Которске па с њиме и с неким Волком отвори малу житарску радњу, купујући животу на пијаци а продајући великим трговцима, који су је ен gros слали у стране земље. У тој задрузи проведе Герески једну је ен и заслужи лепа новца. Па сад дође доба самосталнога рада, рада благословнога, који је вредном устацио Гереском не само осигурао живљење, него га и дигао у ред првих трговаца у Одеси. Оставимо га ту у уживању земаљских добара, у задовољном животу на дому са верном својом пратилицом кроз мал те не пуних 40 година, — живот му је тај помутила амо смрт тоје нејаке дечице, милог порога покојниковога — оставимо га за цело време у љубави и уважењу суграђана, у вршењу разних почасних звања, у стицању заслуга, за које га је и сама држава у четири маха одликовала, давши му сребрну медаљу св. Станислава I. реда, златну медаљу св. Станислава I. реда, златну медаљу св. Ане и златну медаљу св. Владимира — па ћемо га потражити као сада већ, али чила и крепка старца, кад се године 1878. виноу амо у свој завичај, за тај пар само да га мало походи, да га жеља мине. Затећићемо часну ста-

рину блага лика а бодра духа у стану уваженог овдашњег грађанина Љубе Стефановића, како се светује са пријатељи св ји и пријатељи српске просвете о томе, како ће „једну част свога имања принети на олтар народне просвете и духовнога развитка младежи српске.“ Замислио је седи старина дичну замисао, замислио је па је и остварио. На две године после то а предао је 21.000 рубаља (до 30.000 фор. а. вр.) старатељст у српске велике гимназије новосадске на слободно руковање а у цели, да се уз српску велику гимназију новосадску оснује конвикт, у коме ће се издржавати добри а сиромашни ученици српске народности и православне вере. Од то га доба с малим само изузетцима имадосмо у св јој средини, искрено га поштовасмо и љубљасмо све до смрти му, која га пре два дана отрже од нас, хотевши нам зар одузети даље прилике, да му покажемо, како усрдно ценимо и уважавамо племениту стару главу, како се дичимо и поносимо, што је међу нас дошао, што је баш нас одабрао, што се међу нама осећао срећан и задовољан.

Свечани су то и величанствени тренутци били, кад на дан првог српског просветитеља св. Саве у гимназијској дворани ученици наши једнодушно и одушевљено зажеле добре старцу „многаја лета“ а пштено се лице старчево ово преобрази у задовољству и срећи; свечани су то и величанствени тренутци били, кад се у очи новог лета на старчевом скромном стану скупимо ми наставници овогимназијски, да среће пожелимо добротвору ученика наших, а он скромно и мирно одбија заслуге, за које и сам знаде колико су огромне; свечани су то и величанствени тренутци били, кад благодарни посинци походе свога по чима на ново лето, да му кажу тиме своју синовљу љубав а о њих благим очинским речима утврђује у честитости, поштењу и сваком добру и мудрим искусним саветом одвраћа од зла и неваљалства.

Па сећаће се питомци твоји тих тренутака, дични покојниче, радиће по твојим саветима те се вавек показати достојни племените дарежљивости твоје. У име њихово, у име те твоје деце, у име српске велике гимназије новосадске, у којој ће светло лице твоје ученике ободравати на љубав к народу и просвети, у име васцелог рода српског, коме си ти неизмерна добра починио, кажем ти овде из дубине душе: хвала, стократ хвала! Ти си вечност себи осигурао, можеш слободно с Хорацијем рећи: usque ego postera crescam laude recens, можеш, јер име

ће твоје свагда новим сјајем засијати, кад просвета наша узбере златне плодове великих дела твојих, па кад се год поведе реч о томе, ко нам је просвету унапредио, ко јој био чврст ослонац и стуб, свагда ће Српство захвалним срцем ускликнути:

Слава Атанасији Гереском, великом добротвору нар дном, слава му и вечан спомен!

*

Свечани се спровод кренуо онда даље дунавском улицом и променадом до обале дунавске, где су две сепаратне лађе чекале, да понесу остатке покојникове по жељи његовој у место му рођења, убави Черевих, и да поведу многобројне поштоваче великог покојника, који нису могли пропустити, да не баце три прегршти земље у раку покојникову и да се на отвореном гробу не опросте с тако драгим покојником. Пре но што се сандук унео у лађу, рекао је управитељ више девојачке школе, Аркадије Варађанин, добротвору народном у опростај ову беседу:

Тужни пратиоци!

Питали се људи свију векова: нашто су рођени? Тражили су да докуче: зашто су ту? Размишљали и мудровали, да докажу: каква је цел животу? Па је сваки на своју страну отишао странпутице; једни су заносом својим утврдили живот у проливању крви, други су мучили и убијали своје тело, е да само саграде себи лепши живот на ономе свету. А наша хришћанска наука свела је сва светска мудровања, одговорила на сва та питања са две речи: „чини добро!“ У томе је најјасније обележена цел човекова, у овим речма је исказана задаћа наша на земљи. Из те две речи саграђена је круна нашег живота, и њима је исказан позив, рад и делање наше, ако хоћемо да стечемо поштовања и љубави у друштву и ако желимо, да заслужимо царства небеског. На та два стуба пење се душа хришћанска у небесне висине у наручја оца небесног, који дочекује такве племените душе с речима св. јеванђеља: „добри и благи и верни слуго, уђи у радост господара свога!“ — Наш врли покојник Атанасије Петров син Герески ишао је овом хришћанском стазом и делао је целог века свога у духу ове наше и опште, човечанске науке Христа Спаситеља; његова је тежња била, да богодани му таленат што више умложи у добрим делима, а није као онај хрђави слуга у себичности закопавао благо. За њега се може с правом рећи, да је радио све за другог, за себе ништа, да

је по речма Исусовим раздао сво имање сиротињи, узео крст и пошао за њим, јер што је год зарадио, то је, с малим одбитком за живот, и заштедио, а што је год заштедио, оставио је роду и народу. Ко се у своме животу патио као покојник, ко је на себи опробао, како је то тешко из десет прстију живети и покрај тога нешто и за своје црне, — а народне боље дане — остављати, тај ће поњати, колико је то труда, колико телесног напрезања стало нашег љубљеног покојника, док је, потуцајући се по непознатим световима, скупио и нагомилао своје скромно имање (од 70—80 хиљада форината), и тек такви људи могу ценити и достојно уважавати срце и душу овог великог покојника, који је тако тешко стечено имање своје са тако лаким самопрегоревањем, пуним искреног родољубља, с малим изузетком, поклонио народу и његовој лепшој будућности. У тој слици огледа се покојникова чиста анђеоска душа, види се права хришћанска свест, одсјајива искрено родољубље, племенито, човекољубиво срце, јер он није дрхтао, кад је пружао свој дар, он је у осмејку душе своје пољубио и благословио сваку своју знојем откупљену крајцару, па ју је онда предао деци, будућности народа свога, да се они његовом муком наслађују, његовим трудом користе. Таквим се радом стиче царство небесно, таквим се делањем зида вечна кућа и овога и онога света!

Наш дични покојник радио је и прикупљао је своје богом благословено имање, као што сте већ мало пре чули, у братској нам земљи Русији и кад је толико накупио, да је видио, е је за њега малена и скромна човека довољно, да своје вечерње дане у миру проведе и да и народу своме помогне, врати се пре 4 године дана у убаву Фрушку, да ту у хладу њеном а у својој колевци одмори од пута и труда изнурене кости, и кад му ту на брзо угину цветак, који га је одушевљавао, кад му уграби и покоси смрт верна друга, који га је пратио у животу, пресели се овамо у наш круг, да у ширем колу поштоватеља и пријатеља нађе утехе ојађеној души својој и ту у додиру с одличним нашим родољубима упозна боље одношаје нашег народа с ове стране, увиди тежње његове и осети терете наше, што његову племениту душу обузеше и тако још за живота свога, пре две године, откине од својих уста половину свога имања и свотом од преко 30 хиљада форината оснује на овдашњој срп. великој гимназији штипендију за 4 сирота, добра и ваљана

ученика, те је тим зажегао на том нашем просветном огњишту вечити плам, који ће у потомству загревати примером његовим задахнуто родољубље и оставити трајне успомене на ову родољубиву душу.

У дужем бављењу међу нама увидела је ова божија душица и друге терете наше, спазила је, да једном новом стаблу нашем, које је једва пустило корена, које је тек настало, да доноси плода, нашој срп. вишој девојачкој школи прети оскудица, од које може угинути то племенито дрво, тај нови расадник наших бољих дана, и овај врли родољуб сети се у својој последњој вољи и овога завода и знатним прилогом од преко 12 хиљада пружи богат извор, који ће ојачати и утврдити стабло ово, од кога ће народ српски брати временом богате плодове; јер је сад већ освештана истина, да народ један може само тако срећан и напредан бити, ако му је женски подмладак свестан и ваљан; јер у женском крилу прогледа народ, у женским рукама расте, на женском срцу крепи душу своју, и ако су оне свесне, биће и народ свестан, ако су оне ваљане, биће и народ честит. Овим знатним даром својим досуо је покојник у ово кандило нашег просветног храма за женско више образовање толико уља, да смо се окрепили надом, е се ни на овом нашем просветном огњишту неће више гасити утеха у нашу лепшу будућност, јер с овим је, тако рећи, осигуран опстанак, обезбеђена будућност ове срп. више девојачке школе, и покојник је тако постао овим прилогом први и највећи њен добротвор, чија ће се успомена вечно славити, коме ће кћери наше вечно благодарне остати.

Осим тога сетио се наш врли покојник и трећег нашег просветног завода, наше Матице Српске, те је тако исто знатним прилогом пружио и књизи нашој, том огледалу народне свести и величине, велике помоћи, па с тим га видимо, да је својим трудом и својом уштедом за кратко време свога бављења овде зажегао три светилника у наша три храма (у срп. велик ј гимназији, у срп. вишој девојачкој школи и у Срп. Матици) те ће светлити довека, и уврстио се тако у највеће добротворе народа српског и овог места и стекао неизгладиме љубави и благодарност наше те заслужио у пуној мери, да му овде чувамо земне остатке и да нашим благодарном сузом преливамо ону црну грудву земље, која ће покривати овако великог покојника; ал његова је жеља од младости била, да му кости у оној колевци и вечни савак бораве,

где су поникле и одрасле и ми смо, и ако на нашу вељу тугу, дужни да испунимо аманет и жељу нашег љубљеног покојника, нашег великог добротвора и да се растанемо с оцем, који се тако лепо и тако достојно збринуо за своју децу а поглавито за своје кћери, које имају сад у пола већ збринут дом, где ће напајати душе своје свежом здравом науком, красити срце чистим хришћанским врлинама, уздизати понос и чистоту женску, одушевљавати се за све, што је лепо, узвишено, красно, племенито и тако овде окрепљене срцем и душом загревати лепим врлинама и племенитим делима народни подмладак наш и остављати с колена на коле но благодарну успомену на њиховог до сад највећег добротвора Атанасија Гереског.

А сад се опраштам с покојником позивам, матере и кћери, очеве и синове, да при овом вечном расанку целивамо ову дарезљиву руку, која је нашој деци толика добра учинила и да с благодарном душом кажемо овом великом добротвору: Збогом! лака ти црна земља у твоје завичају била! Слава ти и хвала на дару! вечан спомен међу нама!

*

Онда се обе лађе уз појање гимназијских ученика са тројицом свештеника навезле на Дунав и за два су сата стигле до Черевиха. Човека је морало до дна душе тронути, кад је с лађе погледао на черевихку обалу и видио тамо силни онај свет — та сав се Черевих слегло, и старо и младо! — како мирно и достојанствено очекује добротвора мештанина свога, с којим се Черевихани пред целим народом могу подичити. Путем од обале Дунавске до порте православне цркве черевихке, где је породична костурница Герескова, појали су назменце чланови занатлијске задруге новосадске и гимназијски ученици. На гробу је великом народном добротвору у име „Матице Српске“ збогом рекао члан књижевног одељења Андрија М. Матић овако:

Тужни зборе!

Не чује се више звона глас, не оре се више свете песме. Настала је око нас тишина, али у души нашој није тишина, јер смо сви упрли своје очи на овај мртвачки сандук, на овај гроб. Није нужно да говорим, кога у овом сандуку амо донесмо, кога амо допратисмо. Черевих, убаво и красно место на Дунаву хладном а на подножју бајне Фрушке Горе, може се дичити и повосити, што ће у средини својој чувати кости једног врлог свога сина, који је животом и делима својим показао, да му је васколики

српски народ и његов душевни напредак лежао на срцу и да је о томе размишљао.

Заиста, као што вели бесамртни песник Црне Горе, „имао се“ наш врли покојник „рашта и родити“. Животом је показао, шта може човек, шта може стална воља. Живот врлога покојника је читава књига, коју ваља сви пажљиво да читамо и по њој се упућујемо, ако хоћемо, да будемо напредни.

Стотине се, хиљаде се рађају, али им живот пролази скоро без икаквог уплива на ход људске историје. Па како се рађају, како живе, тако и умиру, не остављајући за собом никаквог трага. Тек појединцима међу тим силним хиљадама, што се рађају и живе, суђено је, да остављају за собом трага, да су живили, да остављају трајних белега своје животу.

Такви људи нису обични људи, то су људи необичног духа; зато их славимо, зато им се дивимо. То су проји људског рода.

Такав је прој и наш врли покојник **Атанасије Петров син Герески**.

У овоме убавом месту одњихан је у колевци, ту је провео своје детињство, па ће ево ту да му се одмарају кости вредног живота.

Све тежи к извору своје. Ма да је као дете оставио ово убаво место, ипак му је остало на срцу и у души, јер га није заборавио за толике године бављења свога у туђини, у великом свету.

Није ова прилика за то, да опширно разлажем живот врлог покојника; сви ми то мање више знамо или смо данас чули. Доста је ако споменем, да је наш врли покојник животом и делима својима стекао достојно место међу првима у књизи добротвора српског народа.

„Имао се“ дакле „рашта и родити“, као што рекох мало пре по песнику Црне Горе, неумрлом владици Његушу. Живот му је био сама вредноћа и штедња, и ко тако живи, тај може дизати себи такав спомен, какав подиже себи **Атанасије Петров син Герески**: спомен, трајнији од туча и мрамора, спомен, који ће трајати, док је и једног Србина на свету.

Смрћу је својом почео наново да живи у срцу свију нас. Док је живио, поштовали смо га, али је тек смрћу својом отворио срце свију нас, те да га ту као алем-камен чувамо и хранимо. Смрћу је својом показао, да је живио и радио за све нас, за васколики српски народ.

И заслужује за то, да га славимо, да га преуносимо, да му се дивимо, али и да се на њ угледамо, јер само тако ћемо се показати до-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

стојни учесници његових добрих дела, ако узбудемо и ми тако свој род љубили, па тако за њ и радили, као што је љубио и као што је радио наш врли покојник *Атанасије* Петров син *Герески*.

Све нас је без разлике љубио. Добročинствима је својим обасуо и мушку и женску децу — већу и мању, добročинства његовог биће учесници и људи, који устребају помоћи, пишући народу добре књиге, а на послетку и немоћни старци и старице, који не могу делом руку својих да заслужују себи свакидањи хлеб.

Такви не умиру, као што је наш врли покојник. Такви вечито живе. Радујмо се, што се у средини нашој рађају такви синови, какав је наш врли покојник. Дух његов остаје и лебди над нама и у нама. Његов дух нека нам буде вођа на овом свету, у овоме земном животу.

Из књиге живота врлог нам покојника могао сам вам на овоме месту прочитати тек само који лист, јер овде ваља да одамо још последњу пошту његовом телу — духу ћемо се његовом и после клањати сви: и велико и мало, мушко и женско, старо и младо, здраво и болесно.

Врли покојниче! Ти се спремаш на вечан пут, откуда се још нико вратио није; ти одлазиш телесно од нас, али нам у аманет оста-

вљаш твој дух и твоје срце. Аманет тај: мисли читавог твога живота чуваћемо у срцу и у души нашој.

Свршио си овај кратки живот на овом свету, али да отпочнеш живити живот вечан и на небу и на земљи. Што си учинио српском роду, то је тако велико, да се не може лако исказати са неколико речи, нити се можемо теби захвалити на свима твојим великим даровима, којима си обдарио српски народ. Доста је, што се ево на отвореном још гробу твоје сви заверавамо, да ћемо верно чувати аманет твој, и што ћемо делима својим показати, да смо достојни твојих великих добročинастава.

На подножју дивне Фрушке горе биће ти гроб; у овом убавом месту а уз песму фрушкогорских славуја почиваће твоје мртво и смртно тело. Нека му буде лака та дивна фрушкогорска земља, а међу нама вечан спомен.

Слава *Атанасију* Петрову сину *Гереском!*

*

После тога је спуштено било тело честитог старине Гереског у костурницу, у којој вечни сапак борави и верна сапутница живота покојниковог.

Нека му буде земља лака! Бог му племенитој души дао у рају насеља!

ДЕСИМИРКЕ.

9. КРАТКА СРЕЋА.

Звезда сјала па је с' неба спала,
мало сјала, па је и нестала.
Је ли, дико, да те наша срећа,
наша срећа на ту звезду сећа.

10. ВОДА И СУЗЕ

Текла вода Текелија,
под њом седи млад делија,
млад делија, Севделија.
Севди-момче тамбур бије,
тамбур бије, јасно пева:

Текелија водо пловна,
што ти моју башчу рониш,
башчу рониш, цвеће носиш,
чим се моје драго кити?
О ви њене сузе росне!
Што роните, ромопите,
што јој румен односите
са њенога бајна лица?
Тећ' ће вода, куд је текла,
неће драго сузе лити,
већ ће драго с драгим бити.

Мита Калн.

РАЗНИ ПУТЕВИ.

ПРИПОВЕТКА МИЛАНА САВИЋА.

(Наставак)

X.

Дражић је добио Драгићиново писмо за време пробе. Кад га је примио, био се у први мах уплашио, јер по адреси, која беше оловком написана, слутио је, да се догодило нешто ванред-

није него обично. Али кад га је прочитао, разведри му се лице и он приступи одмах управитељу, рече му, да је добио важну вест и да још данас мора отпутовати. Управитељу да богме да то није било право, али срећом, Дражићева улога тог вечера

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

није била тако особита, да га не би могао замени-ти други који. А сутра дан, у недељу, није ни имао никаква посла. И тако добије Дражић отпуст. При изласку из позоришне зграде замоли Дражић од једног колеге пасош а овај му га драговољно преда. Одмах погоди кола и још се тај исти дан крене на пут.

Коњи су му касали сувише лагано за његово нестрпљење, али то му је тек само кад и кад пало у очи, јер за цело време био је заузет својим мислима. Најближу будућност, састанак са Драгињом и прво доба заједничког им живота, прескочио је у мислима врло нагло; та и сама ствар била му је тако близу, тако извесна, да друкче и није могла бити, него са свим обична: састаће се, грлиће се, путоваће заједно и како ће изненадити своје у Земуну — па како ће се тек изненадити Драгињини у Новом Саду! Него она даља будућност вукла га је к себи баш са своје неизвесности. Није мислио о том, да ће можда поћи потеря за њим и њему Драгињу отети, то му није ни пало на ум; ал како ће заједно живети, како ће им живот бити песнички, уметнички, како ће је свом снагом да изобрази за глумицу, за уметницу, како ће се поносити њоме... ах! ала су то били лени снови.

У Бановце је стигао још за рана, али ипак науми да преноћи овде, да се коњи боље одморе, те да сутра оштрије повуку, ако их когод почне гонити. Кад је узео собу, рекао је гостионичару, да је задржава и за сутра, јер се сутра већ враћа. Гостионичару беше право, само му рече, да ће сутра даш бити нека забава и да се онда не срди, ако му музика не дадне спавати. Дражић је на то олако одмахнуо руком и отишао у башту, да се мало поткрепи. Сутра дан се рано кренуо на пут и око подне је стигао у Карловце, и ма да је била јака топлота, подигао је јаку, да га не би ко год познао. Кад је изашао из Карловаца, рече кочијашу, да се не жури баш тако, јер имају времена, та и тако неће прећи у Нови Сад. Нешто му је било тесно околу груди, и што год је долазио мети својој ближе, бивало му је све тешње и тешње. Узрујаност расла је у њему, и, сад можда први пут, паде му на ум сва тешкоћа таквог одважног корака. Одговорност, коју је натоварио на себе, бивала је пред очима му све већа и већа; али кад се опет сетио Драгиње а њему се разведри пред очима и у таквом тренутку рече кочијашу живо, да потеря коње. Тако је дошао до Мајура. Остави кола на оном великом празном месту пред школом, погледи на сат и уздане, јер тек ако је било три сата.

Шта сад да ради? Има да чека још читав сат — вечност! Од јутрос није јео још ништа, али гла-

ди није осетио, није му ни пало на памет да је требао јести; све осећање његово, сва жудња, све мишљење било је спојено у једно: у тренутак првог састанка са Драгињом, кад ће је моћи својом назвати. Није ни приметио, да се међу тим небо наоблачило и да се и киша већ спустила на земљу и тек кад је осетио, да му је лице мокро, дође мало к себи. Насмешило се и нехотице, и сад се тек упуту у Варадин, јер до сад је све стајао на истом месту, пред школом. Немирно је корачао напред и застајивао је сваки час; али се у сам град није смео упустити, јер се бојао да се не нађе с којим познатим.

Киша је међутим почела да пада све јаче и јаче, и сад се Дражић тек сети, да нема амрела, а одмах за тим севне му и та мисао кроз главу, е ће можда ово рђаво време задржати Драгињу. Полагано се врати опет к својим колима и кад се поново обазрео те видео, да још нема никог, удари алејом, која води дуж шанчева око града према Дунаву. Лагано је ишао, ма да му је срце све јаче куцало, што год се већма приближавао означени рок. На путу није се нашао ни с ким, јер пљусак, који је сад свом снагом лио, разгнао је и оно мало света, што се данас, у недељу, показао у Мајуру. Али он на кишу није пазио, само је мислио на Драгињу, и та помисао измамила му је блажен осмех на уста. С пуштеном главом ишао је ногу пред ногу и кад је дошао до оне напуштене стражаре, хтеде да се врати. Но у тај мах погледи преда се... и усклик му се отме из груди: — пред њим, тек само неколико корачаја, стајала је Драгиња, бледа, али са чаробним осмехом на лицу. У два скока био је Дражић пред њом и страсно је узме за руку. Тако су стајали неколико тренутака, чисто изгубљени у превеликој срећи својој...

Драгиња је била прва, која је дошла к себи, и одмах је споменула, да им се ваља журити, јер је врло могуће, да су код куће већ до сад приметили, да ње нема. Али Дражић није био вољан, да прекине чаролију тог састанка; страсно обгрли Драгињу, привуче је к себи и стаде јој говорити речи пуне миља и среће. И Драгиња као да је заборавила на опасност, већ се из свег срца предала том непознатом уживању, тој срећи, коју је једва и у сну могла слутити. После речи најбоше пољупци, жарки пољупци, који су их још већма завели, док се Драгиња опет не трже и Дражићу не рече, да је крајње време, да се иде. Сад је и Дражић дошао к себи, узме је под руку и одведе је колима. Ту јој помогне, да се попне на њих, за тим седне и он и рече кочијашу да тера натраг у Карловце, па онда управо у Бановце. Кад су кола већ при-

лично одмакла, примети Дражић, да је Драгиња сва покисла. Таки се ужурбао, узме свој горњи капут и умота је у њега.

— Нисам могла понети ништа, рече Драгиња, и ма да је пролазила језа, смешила се опет на њега. Помисли само, сватови, пуно гостију — та у истој сам хаљини, у којој сам била у сватовима!

Дражић спази тек сад, како је лако обучена, да на ногама има танке ципеле, а на раменима мали огртач. Брзо скине свој доњи капут и хтеде да јој покрије ноге, али Драгиња то није дозволила, и Дражић га је само тако опет обукао, кад га је Драгиња уверила, да је капут мокар, и да јој тако неће бити од хасне. Срећом је имао кочијаш своје ћебе у колима, и Дражић покрије Драгињу њиме. Сад је и њему било лакше.

Међутим су дошли до Карловаца и небо се разведри сасвим, а кад су прошли кроз варош, поче Драгиња са себе скидати ћебе.

Пред ноћ стигну у Бановце. Тим су стали пред гостионицу, рече кочијаш, да их не може чекати до сутра, него да га господин исплати, а он ће одмах у Земун. Бадава га је Дражић задржавао, кочијаш је остао јогунасто при свом, и тако није остало Дражићу ништа друго, него га исплатити и отпустити. Драгиња је до душе била спремна да иду одмах у Земун, али Дражић није пристао ни пошто. Хтео је да се Драгиња одмори и што је главније, да се осуши, а ноћни ваздух могао би јој јако шкодити. У том дође и гостионичарев син, и кад види Драгињу и Дражића, поче се мало да смеши. Драгиња није пазила на њега, али Дражић је приметио то смешење и било му је неправдо. Заиште собу, коју је задржао, и гостионичар их уведе у њу.

Кад је Драгиња видела, да је у соби сама са Дражићем, спусти се на диван, покрије лице рукама и поче горко плакати. Дражић јој приступи нагло и стаде је тешити. Говорио је такве речи, какве до сад још није говорио, обасипао ју је пољупцима, тепао јој је свакојаким слатким речима, само да Драгиња ућути. Али све беше бадава. Драгиња је плакала, и тек по који пут је својим сузним очима погледала Дражића, као да је нешто од њега хтела да измоли. Погледи њени беху тако тужни, тако пуни неискане молбе, да се Дражић на послетку повиновао њима и Драгињу у соби оставио саму. Кад се врата за Дражићем затворила, погледи Драгиња горе к небу и дубок уздицај, уздицај тренутне душевне олакшице, извије јој се из груди. Усна се њена кретала, а речи није проговорила: молила је у себи своје родитеље за опроштење, што их је напустила, што им је на-

нела ту голему бригу, и то на дан, који је за њих тако свечан. Али на скоро за тим напусти је душевно малаксавање; она погледи с поуздањем у будућност и неки благи осмех осу се по њеним уснама, кад је опет погледала на врата, камо је Дражић изашао. Са мањом тугом у лицу устане са дивана, забрави врата, погледи, је ли и прозор добро затворен и поче се за тим свлачити. Брзо је била свучена, јер је поче грозница да тресе и тако леже у кревет. Али дуго није могла заспати. Још дубоко у ноћ слушала је свирање и певање, и тек кад је ово престало, свела је очи, да нешто одспава.

Међу тим се Дражић, кад је изашао из собе, упути у салу, где се одржавала забава. Мало зловољно али опет са неким задовољством сео је тамо за празан сто и наручио вечеру и вина. Гостионичарев син придружи му се. У даљем разговору призна му, да га познаје и да познаје и госпођицу.

— Она је из Новог Сада, рече, знам је врло добро. То је кћи трговца Влајковића, пазаримо ми код њега. И сад се Тони, тако се звао гостионичарев син, поче опет смешкати. Бајаги зна, шта хоће то све да значи. Дражић га стане уверавати да му је то жена, али Тони се једнако лукаво смешио.

— Добро, хајде де, рече напослетку, али како ћете сутра даље?

— То сам хтео и ја да вас запитам, рече Дражић живо.

— Ништ' лакше од тога, водићу вас ја. А куда ћемо?

— Ја мислим у Кленак, јер морам у Србију, одговори Дражић.

— Ослоните се само на мене. Али, знате шта? Поћи ћемо бајаги у Земун, да заметемо траг, а оно друго је већ моја брига.

Тако су се разговарали још дуго. Тони је кад кад устао, да послужи госте, па се онда опет вратио, да не буде Дражић сам. У велико је била зора, кад се гости разишли. Ни Тони ни Дражић нису тренули а Тони је већ спремао кола за пут. У том приступи Дражић прозору и трже се на мах натраг: под прозором су стајала два жандара. послао их је натарош, јер је нешто сумњао. Дражић оде одмах по Драгињу, и већ хтеде да лупа на врата, кад се ова отворе и Драгиња из собе изађе. Била је бледа и дрхтала је, јер је и она видела жандаре. Нису се честито ни поздравили, а жандари уђу у ходник и одмах Дражићу, те заишту пасош. Дражић им преда колегин пасош.

— Овај пасош гласи само за једну особу, рече један од жандара.

— Да богме, јер је стари, одговори Дражић, а ми смо се тек скоро венчали.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Дозволите ми пасош на неко време, рече исти жандар, сад ћу се вратити.

Кад су жандари отишли, приступи им Тони и рече им, да је све чуо, само нек се не боје, додао је. Ви се дакле зовете Љубомировић?

Дражић климну главом у знак да је тако. У том дођоше опет жандари, предаду Дражићу пасош — српски — и почну се извињавати. Дражић се изрази, да се не срдџи и жандари се удале. Међу тим је Тони дошао с колима, и сви се понамештају у њих. По у тај мах се појавише опет жандари и рече Дражићу, да се сиђе, јер је сумња да је социјалиста. Дражић се правдао пасошем, говорећи, да то није у реду, што га задржавају, кад су му исправе у реду. Али ништа није помогло, они су морали у сеоску кућу. Ту их дочека натарош и кад је спази Драгињу, поче нешто тражити по памети, за тим рече:

— Ако се не варам, ви сте кћи господара Влајковића?

Драгиња се трже и пребледи, али Дражић му рече, да је она сад његова жена.

— Па то су онда били ваши сватови јуче у Новом Саду? запита натарош даље.

— Зар нисте то знали, одговори Тони.

— Шта хоћете с нама? поче Дражић. Нек нас терају у Земун у магистрат, ако нам не верујете, али немојте нас задржавати, кад хоћемо да идемо.

У то се приближи један сељак колима и рече лагано:

— Терај, Тони, на десно у Кленак!

Тони слегне раменима, бајаги онај булазни. Натарош је још неко време гледао пасош, за тим га врати Дражићу и рече му, да могу ићи. Тони није дочекао да натарош то још једаред каже, већ ошине коње а ови потеглоше оштро. Неколико тренутака за тим били су ван села.

— Знате, господо, да је и мени лакше, рече Тони, кад су јездили по ледини, боме, то је била кубура! Али, господине, настави и окрене се Дражићу, јел' те, да... госпођица није још ваша жена?

Дражић погледи Драгињу и обоје се мало насмеше. Сад рече Дражић Тонију да је погодио, али како му је пре могао казати, кад га није познавао?

— Ех, требали сте ми то одмах рећи, примети Тони, па бисмо ми још пре зоре и не бисмо имали толико кубуре. Али сад, шта му драго! Ево, овај пут тамо — видите ли га? — води у Кленак а овај наш у Земун. Хоћу л' на десно.

— На десно, бре! викне Дражић и насмеш се. Дођоше у неко повеће село, где ће ручати и где ће и Тони да парани коње. Чим су ушли у гостионицу, спази Драгиња једног познатог трговца, Јеврејина, из Новог Сада, који и њу такође познаје. Одмах се врати на поље а Тони, који је такође ушао у собу, задржи Јеврејина и не даде му изаћи.

— Та то је Влајковићева кћи из Новог Сада, рече Јеврејин.

— Којешта, одговори Тони, то је моја кума, па је возим у — Митровицу.

На срећу није имао Јеврејин каде да се задржава, већ на скоро за тим седе на своја кола и оде. Са лакшим срцем уђу сад Дражић и Драгиња у собу и седоше да се мало прихвате. Тони је међутим отишао да надгледа коње.

Драгиња је седела за столом али јој јело није пријало; ни Дражић се није могао похвалити баш великим апетитом. Али су се за то разговарали, и ма да су у говору често застајали и уздисали, ипак је над њима овладао весело расположење, и кад је дошао Тони да им јави, да је упрегнуто, смејали се обоје у најбољем, љубавном расположењу.

За рана стиглоше у Кленак, и Дражић рече Тонију, да удари у главни сокак пред дућан господара Јована Ђурића. Ту се свесрдно опросте с Тонијом, овај швићне коње и окрене се. Дуго се још освртао и шеширом махао. Тек кад их није више видео, удари својим путем кући.

Ђурић, негда члан позоришне дружине, узверио се, кад је видео Дражића и Драгињу; али чим му ови испричаше, у чему је ствар, поче се смејати и обрече им, да ће их пребацити у Шабац. Тако се и деси, и после малог интермеца са неким opakим финансом, пређоше обоје сретно преко Саве у Шабац. Сад су били умирени. У Шапцу су одсели у гостионицу, Драгиња за себе, Дражић за себе а сутра се рано крену и стиглоше у ноћ у Београд. Ту одведе Дражић Драгињу своме брату, који је био ожењен. Сутра дан оде Дражић митрополиту, исприча му, у чему је ствар и замоли диспензацију. Митрополит му рече, да ће му је дати, али кад прође Петров пост, јер од прекјуче је наступио. Али му саветује, да иде у Карловце администратору.

Да иде у Карловце, мора у Земун! Напоследку се реши и пређе у Земун. Ту замоли Станића и Станићку, да приме Драгињу, што ови драговољно и учине, а он се одмах крене лађом у Карловце. Кад тамо, али администратора нема код куће. Дражић се опет врати у Земун.

(Наставиће се.)

ЛИСТИЋИ.

КЊИЖЕВНЕ НОВОСТИ.

— Ивашла су целокупна дела И. С. Тургењева у десет свезака. Посмртно издање. С портретом и факсимилом пишчевим. Издање Глазунова Цена 15 рубаља. У последњој је хронологички, азбучни преглед свих дела Тургењељевих.

— Ивашла су и целокупна дела И. А. Гончарова у осам свезака. С портретом и факсимилом. Издање Глазунова. Цена 12 рубаља. Гончаров, један од најдаровитијих и најчувенијих руских писаца уз Тургењева, врло, врло мало је знан Србима. Хрвати су у том срећнији. —

— „Ловчеви записници“ Тургењељевци доживили су за живота пишчева пет издања. После смрти још једно. Осим тога ивашло је издање једно у Лајпцигу.

— Врло дивно издање у руској књижевности су „Типови из ловчевих записника“ у силуетима Е. Бема. Диван је први лист с орнаментима из своског живота, природе, лова. Слика је двадесет. Књига је тако израђена, да критика вели, а се не може ништа више желити.

— Ивишли су скупуљени списи П. А. Јакушкина. То је скупуљач народних песама, један од најбољих последоватеља Киријевских. Живот му је врло знаменит, пун разних невгода, а којима се имао борити.

— Ивишао је у Петрограду Шекспиров Хамлет у преводу А. Л. Соколовског. А. Л. Соколовски намерио се да преведе свог Шекспира. Хамлет је седма по реду књига. У њега су знатни преводиоци Шекспира у Руса још Кронберг, Загуљајев, Сумароков, Висковатов и други.

— Ивашла су скупуљена дела Козме Пруткова Издање А. и В. Жемчужникових. Петроград. Цена 2 руб. Као што веле, Пруткова и нема никаквог на свету. То је псевдоним, за којим се крије Алексеје Константиновић Толстој, звани песник и романсе у Руса. Књига је из три дела.

— Вредно је споменути мисао, која је мена, не нова, ал тешка: испричати деци Одисију Омрову. То је учинио у Руса А. Ђарски. Сликао Прелер.

— У Кијеву су изашле „Црте из украјинске литературе XIX. века“ Н. И. Петрова. У књизи је писац гледао, да одреш Гордијев чвор измеђ велико- и мало-руске књижевности и да равниди питање: има ли мало-руској литератури живота?

Б. К.

С М Е С И Ц Е.

(Краљица-позоринни рецензент.) Gazzetta di Parma пише: Цех позоринних рецензента зацело ће се објаровати, кад чује, да му је члан и краљица једна. То је краљица талијанска, која већ од више година амо пише и чува своје оцене и наворе о најновијим комадима, што излазе на позорницу, као о драмама, шаљивим играма, операма, опере-

тама и т. д. Краљица води две књиге. У једну пише литерарне рецензије а у другу музикалне. Литерарне јој рецензије најпре прегледи и прокритикује Мингети или Бонги а музикалне опет неки прваци са краљевске опере, па их онда краљица сама напише у своје књиге

(„Анимална“ шала). Кад је позната вијолинискиња Терезина Туа ономадне у шлеској једној варошици свирала, тако се занели за њоме, да су јој после концерта испрегли коње из кола, па се сами упрegli и одвукли вештакињу до њеног стана. Сутра дан су одушевљене ентузијасте у хотелу, где ручавају, нашли сваки на свом тањиру — свежљај сена и прегршт воби. — Није се могло дознати, каквом је то шаљивчини било до тако „анималне“ шале.

А Ф О Р И С М И. (Старо-грчки.)

Аристип, грђен од неког свог непријатеља, убрза своје кораке. „Зашто бегаш?“ рече му овај. — „Јер теби стоји просто, мене грдити, а мени стоји просто, не слушати тих грђа.“

Диоген из Лаерте.

Хабрија обичаваше говорити, да је страшнија војска од јелена, којој је лав вођа, него ли војска од лавова, кад је јелен предводи.

Плутарх.

Агесилај рече једном робу, кад му је безобразно одговарао: „Тако ми богова! с места бих те дао погубити, да нисам у гњеву.“

Плутарх.

Јеси ли у Лакедемону, то се прилагођавај законима тамошњих грађана. Седај тамо за заједнички сто са трезвеним људима, куцај црну чорбу и гутај је, не исмевај људе са велики бркови, задовољавај се оним, што је њима мило и драго и усвоји старинске им обичаје

Антифон.

Познај сам себе.

Седм мудраца.

БИБЛИЈОГРАФИЈА.

Русија на истоку. Хисторичка црта од Венијамина Калаја. Превод с мађарског оригинала. У Новом Саду. Штампарија А. Пајевића. 1885. Стр. 114. Цена 70 новч.

Народна библиотека браће Јовановића. Ивашла је свеска 102. Мазена. Историјски роман Тад. В. Булгарина а. Превод с руског. I. — 16 новч. (35 пара). Добија се у свима српским књижарама. — Претплата на 24 свеске ф. 3-50 (7 дин) а поједина 18 н. (40 пара) и онда се шаље о трошку књижаре свака свеска уредно. — Излази сваких 14 дана 1 свеска. — Новац се моли унапред с пошт. упутницом.

Јован Дамаскин, за духовни концерат 1885. трећи дан ускрса 1885. спремио М. Ђ. Милићевић. Београд. Краљевска државна штампарија. Стр. 56.

САДРЖАЈ: † Атанасије Петров-син Герески. Некролог. Написао Александар Сандић. — Опростај са великим народним добротвором Атанасијом Гереским. — Десимирке Песме Мите Калића. — Разни путеви. Приповетка Милана Савића. (Наставак.) — Листићи: Књижевне новости. — Смесице. — Афорисми. — Библијографија.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 фор. 50 новч. на по године, 1 фор. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 фор. на годину. Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.